

Veiksmingos ir neveiksmingos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemonės

Nijolė Goštautaitė Middtun

Prevencija juk taip aišku, ja užsiima visi ...

- Visuomenės sveikatos biurai;
- Daugybė nevyriausybinių organizacijų;
- Sveikatos priežiūros specialistai ir įstaigos;
- Žiniasklaida;
- Mokyklos;
- Savivaldybių įstaigos;
- Seimo ir kitos valstybinės komisijos;
- Seniūnai ir seniūnaičiai;
- Alaus ir tabako pramonė;

KODĖL PREVENCIJA?

- DIDŽIULIAI FINANSINIAI IR ŽMOGIŠKIEJI PSICHOAKTYVIJŲ MEDŽIAGŲ
- **VARTOJIMO KAŠTAI;**
- IŠ "MIRTIES" PRAMONĖS SURENKAMI **MOKESČIAI NEPADENGLIA** VALSTYBEI
- DAROMOS **ŽALOS;**
- PREVENCIJA **PIGLIAU IR VEIKSMINGIAU** NEI GYDYMAS;
- JOKIA ŠALIS AR REGIONAS **NETURI PAKANKAMAI IŠTEKLIŲ, KAD PADĖTŲ**
- **VISIEMS** ŽALINGAI VARTOJANTIEMS;
- **STOKOJAMA LABAI VEIKSMINGŲ GYDYMO BŪDŲ;**
- VALSTYBĖ YRA **ĮSIPAREIGOJUSI SAUGOTI PILIEČIŲ SVEIKATĄ;**
- VALSTYBĖ YRA **ĮSIPAREIGOJUSI APSAUGOTI VAIKUS IR JAUNIMĄ**

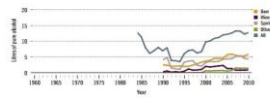

GERIU KAIP VISI ... LIETUVOJE ...

PASIŪLA

ALCOHOL CONSUMPTION: LEVELS AND PATTERNS

Recorded alcohol per capita (15+) consumption, 1961-2010
(see note on trend of pure alcohol per capita (15+))

Alcohol per capita (15+) consumption (in litres of pure alcohol)

	Average 2003-2005	Average 2008-2010	Change
Recorded	11.9	12.9	↔
Unrecorded	3.0	2.5	↔
Total	14.9	15.4	↔ 0.5
Total males / females	24.4	7.0	
WHO European Region	11.9	10.9	

Prevalence of heavy episodic drinking* (%), 2010

	Population	Drinkers only
Males (15+)	50.6	69.0
Females (15+)	29.0	42.7
Both sexes (15+)	36.6	56.1

*Consumption of at least 60 grams or more of pure alcohol on at least one occasion in the past 30 days.

Recorded alcohol per capita (15+) consumption (in litres of pure alcohol) by type of alcoholic beverage, 2010

Total alcohol per capita (15+) consumption, drinkers only (in litres of pure alcohol), 2010

Males (15+)	33.2	27.9
Females (15+)	11.5	9.7
Both sexes (15+)	23.6	

Abstainers (%), 2010

	Males	Females	Both sexes
Lifetime abstainers (15+)	8.0	24.0	16.8
Former drinkers* (15+)	18.6	17.4	18.0
Abstainers (15+) past 12 months	25.6	41.4	34.7

*Persons who used to drink alcoholic beverages, but have not done so in the past 12 months.

Patterns of drinking score, 2010

lower score < 1	2	4	5 > upper score
-----------------	---	---	-----------------

Iš kur mes žinome, kad prevencija veiksminga: informacijos šaltiniai

Europos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kokybės standartai (EDPQS)

Tarptautiniai psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos standartai (Jungtinių tautų Narkotikų ir nusikalstamumo biuras UNODC)

Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centras (EMCDDA)

EUSPR poziciją dėl neefektyvių ir galimai žalingų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos metodų

NAUJAUSIOS IŽVALGOS DĖL NETINKAMŲ PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO PREVENCIJOS METODŲ

Europos prevencijos tyrimų draugija (angl. European Society for Prevention Research, toliau – EUSPR), kurios tikslas – prevencijos mokslo plėtra siekiant pagerinti žmonių sveikatą, gerovę ir sumažinti nevygę sveikatos srityje. Jau dešimtmetį valstybės remiasi EUSPR tyrimais, rekomendacijomis, išvagomis. 2019 m. pabaigoje EUSPR vienijanti mokslininkus ir praktikus ne tik iš Europos, bet ir pasaulio valstybių, paskelbė poziciją dėl neefektyvių ir galimai žalingų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos metodų, kurią lietuvių kalba parengė **Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas** (toliau – Departamentas) kartu su **Nacionaline tabako ir alkoholio kontrolės koalicija** ir VšĮ „Psichikos sveikatos iniciatyva“.

EUSPR prezidentas Peer van der Kreeft pažymėjo „labai džiaugiuosi pozicijos vertimu į lietuvių kalbą ir noriu atkreipti dėmesį, kad prevencijai skirti žmogiškieji ir finansiniai ištekliai yra riboti, o investuojant į neveiksmingas ir net žalingas priemones nebeliks išteklių veiksmingai prevencijai vykdyti“. EUSPR mokslininkai ir praktikai yra pasirengę dalintis gerąja tarptautine praktika ir primena, kad būtent prevencijos mokslo pasiekimai padės pasiekti geresnius visuomenės sveikatos rodiklius.

Žinomi neveiksmingos prevencijos priemonės

- Informavimu ir švietimu grįstos priemonės;
- „Soko“ taktika, kai vaikams ir paaugliams demonstruojama emociškai paveiki, dažniausiai gąsdinanti, vaizdinė medžiaga arba šokiruojantys pasakojimai (pateikiami ir buvusių vartotojų) apie žalingas vartojimo pasekmes. Tokios priemonės ne tik neveiksmingos ir brangios, bet ir gali būti žalingos, sukelti priešingą, nei tikimasi, poveikį;
- tik į tikslinės grupės **nuostatų apie psichoaktyvias medžiagas** keitimą nukreiptos priemonės;
- Netinkamos socialinės akcijos;

Neveiksminga

- Mokyklinės informacinės,
  - tėvų švietimo- informavimo,
  - socialinės rinkodaros,
  - visuomenės švietimo programos
- neveiksmingos siekiant **ilgalaikių elgesio pokyčių**.

Neveiksminga

- Alkoholio pramonės įgyvendinamos socialinės atsakomybės kampanijos duoda priešingus rezultatus.

- Šokiravimas, gasdinimas

Lovos, kuriose mirė žmonės dėl rūkymo ...
Praeivio refleksija ... "pagalvojau atsisakyti" - PAVEIKU?

Valstybinė narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos 2018–2028 metų programa

- tai strateginis dokumentas, kuriame numatomi **ilgalaikiai valstybės siektieji, prioritetai ir įsipareigojimas taikyti sveikata grįstą požiūrį** į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą bei **padėti žmonėms saugoti ar atkurti savo sveikatą**, gerovę ir gyvenimo kokybę.
- nustatyti **ilgalaikės**, subalansuotos valstybės politikos tikslus, uždavinius ir jų įgyvendinimo kryptis, kurios padėtų **mažinti narkotikų, tabako ir alkoholio paklausą, pasiūlą bei žalą asmeniui ir visuomenei**.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

NUTARIMAS
DĖL VALSTYBINĖS NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO KONTROLĖS IR VARTOJIMO PREVENCIJOS
2018–2028 METŲ PROGRAMOS PATVIRTINIMO
2018 m. gruodžio 11 d. Nr. XIII-1763
Vilnius

Prevencijos teorijų svarba

- „Veiksmingas“ prevencijos kontekste, reiškia, jog prevencijos priemonė, programa ar strategija buvo išbandyta, įvertinta patikimais mokslo metodais, kuriais remiantis nustatytas teigiamas poveikis dalyvių elgesiui arba gerai savijautai;
- Prevencijos priemonės, kurias pritaikius tikslinei grupei nenustatoma įrodytų teigiamų elgesio pokyčių – vartojimo mažėjimo, gerėjančių socialinių, bendravimo arba savikontrolės įgūdžių – negali būti laikomos „veiksmingomis“.
- Taip pat svarbu žinoti, kad prevencijoje vartojama sąvoka „geroji praktika“, reiškianti, jog priemonė taikoma siekiant iš anksto numatyto tikslo – elgesio pokyčio, yra grindžiama patikimu „loginiu modeliu“, „teoriniu modeliu“ arba „pokyčio teorija“. Padeda numatyti žmonių grupių elgesį, remiantis išmatuojamais rodikliais;

